

*Вільська Єлизавета Русланівна,
слухач магістратури 1-го курсу ФПФОДР
Одеський державний університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Янчук Наталія Дмитрівна,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Одеський державний університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК НОВІТНЄ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

У міру того, як держави стають все більш демократичними, максимальне зосередження уваги відбувається на правах людини. На кожному етапі свого розвитку, права людини мали певну своєрідність та ґрунтувались на наукових досягненнях, які були характерними для певного періоду та індивідуальних моральних установках індивідів. Права людини передбачають поступовий розвиток. Вони не виникають самі собою, а, зазвичай, є результатом тривалої боротьби за їх визнання і подальше закріплення в законодавстві. Оскільки права та свободи людини не є статичною категорією, так під час еволюції соціальних процесів, з'явилася нова категорія прав людини – четверте покоління прав людини. Права людини четвертого покоління були предметом наукових досліджень таких вчених, як О.Є. Аврамова, О.Б. Братасюк, О.Б. Бунчук, О.І. Мартинюк, О.Е. Радутний, Г.Б. Романовський, М.В. Савчин, К.О. І.Я. Сенюта, В.Ю. Стеценко, М.Г. Хаустова та ін.

Метою статі є висвітлення питання розвитку та класифікації прав людини четвертого покоління.

Покоління прав людини – це класифікація визначення і нормативного структурування властивостей та особливостей людського буття, які є невід'ємними і представляють відносини людини з окремими індивідами, державою та суспільством загалом.

Як зазначив А. Ковшик, четверте покоління прав людини – поняття, яке тільки починає формуватися внаслідок еволюційних процесів. Метою виділення цієї категорії на теперішній час є можливість нормотворчого сприяння створенню умов для реалізації прав людини сучасності [4].

Науковці Д.М. Белов та Ю.М. Басига констатують, що з кінця 90-х рр. ХХ ст. складаються передумови появи нового покоління прав людини. Глобальна соціально-економічна трансформація початку ХХІ ст. принесла зміни в життя пересічних громадян. Інформаційно-телекомунікаційні технології суттєво покращують швидкість і якість комунікації та співпраці між державами, сприяють розвитку інтеграційних процесів в економічних та політичних галузях. На новий рівень, за останні десятиліття вийшов розвиток медицини, так з'явилися дуже ефективні знеболювальні та антисептичні препарати, новітні ліки, які рятують життя людей стали звичними та легкодоступними. З'являються та розвиваються операції з трансплантації органів та тканини людини [2, с. 122].

Зазвичай права людини четвертого покоління мають таку класифікацію:

1. Права у сфері інформаційних технологій (віртуальна реальність, доступ до інтернету тощо);
2. Права у сфері особистого життя (одностатеві шлюби, childfree сім'ї тощо);
3. Права у медичній сфері (зміна статі, трансплантація органів, клонування, штучне запліднення, евтаназія тощо) [5].

Права людини четвертого покоління ґрунтуються на таких основних принципах:

- взаємодія та солідарність між людьми та народами;
- створення всесвітньої гармонії та поваги до багатоманітності;
- повага до самоідентифікації людини [11].

Четверте покоління прав людини набуло популярність через революційні перетворення в взаємозв'язку правових та моральних норм, у підсумку, вони були закріплені у нормативно-правових актах держав (заборона дискримінації за статтю чи гендерною ідентичністю). В країнах ЄС про це йдеться і в Лісабонській угоді та в спеціальних однойменних резолюціях Ради Європи № 1728 (2010) та Рекомендації № 1915 (2010) [8, с. 601].

До теперішнього часу не існує єдиного підходу до визначення даного поняття та не має вичерпного переліку всіх прав четвертого покоління.

На думку, Г.Б. Романовського перелік прав четвертого покоління обмежується правами на самогубство і евтаназію. При цьому він розглядає евтаназію та самогубство як елементи права на смерть [7, с. 232].

Д.М. Шибаніц констатує, що перелік прав людини має бути таким: право на евтаназію, на зміну статі, на трансплантацію органів, на використання віртуальної інформації, право на клонування [10, с. 57].

На думку вчених О. Аврамової та О. Жидкової класифікація прав людини четвертого покоління виглядає так: право на зміну статі, трансплантацію органів, клонування, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, штучне запліднення, евтаназію та вільну від дитини сім'ю [1, с. 101].

Проаналізувавши класифікації прав вчених, ми дійшли до висновку, що найбільше уваги сконцентровано на соматичних правах, водночас правам у сфері інформаційних технологій приділяється менше уваги.

Варто зупинитися на найбільш дискусійному та суперечливому за своєю природою праві на клонування. Вчені зазвичай розрізняють два види клонування:

- 1) репродуктивне клонування: створення нових організмів, в тому числі людини, в штучних та експериментальних умовах;
- 2) терапевтичне клонування: метою є створення окремих органів і тканин організму [9, с. 75].

Наразі, Додатковий протокол про заборону клонування людини 1998 р. до Конвенції Ради Європи про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини 1997 р., який підписала більшість європейських країн прямо встановлює заборону клонування. Його положення передбачають заборону на будь-які втручання з метою створення генетично ідентичної копії людської істоти [3].

В Україні існує Закон «Про заборону репродуктивного клонування людини», відповідно до якого клонування визначається як пересадка ядра соматичної клітини людини в жіночу статеву клітину з метою отримання людини, генетично ідентичної іншій людині, живій або мертвій [6]. Виникає дуже багато питань як теоретичних, так і суто практичних. Вже сьогодні можна сказати, що питання технології знаходиться на стадії вирішення. Одним із найефективніших методів клонування виявився метод «перенесення ядра».

Четверте покоління прав людини визначається прогресивним розвитком цивілізації та суспільних відносин. З трансформацією суспільства проходить зміна багатьох політичних та правових явищ і соціальних відносин. Права четвертого покоління є порівняно новим явищем і є предметом активного розвитку та дискусій. Вказані права потребують більш детального законодавчого регулювання. Оскільки науково-технічний прогрес і моральна трансформація глобалізованого суспільства не можуть ігнорувати появу нових видів суспільних відносин, які потребують врегулювання на законодавчому рівні, держава повинна докладати зусиль для розвитку правового регулювання відповідних прав.

Список використаних джерел

1. Аврамова О., Жидкова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. *Право України*. 2010. № 2. С. 101-107.
2. Белов Д.М., Бисага Ю.М. Права людини: основні напрями сучасного розвитку. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2015. № 5. С. 122-127.
3. Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування досягнень біології та медицини, стосовно заборони клонування людських істот (ENS N 168) від 12.01.1998 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_526 (дата звернення: 15.01.2024).
4. Ковшик А. Покоління прав людини: поняття та загальна характеристика. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1/Kovschik.pdf>
5. Презентація «Четверте покоління прав людини»
<https://naurok.com.ua/prezentaciya-chetverte-pokolinnya-prav-lyudini-226436.html>
6. Про заборону репродуктивного клонування людини : Закон України від 14.12.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2231-15> (дата звернення: 15.01.2024).
7. Романовский Г.Б. До питання про право на смерть, як до юридичної основи легалізації евтаназії та самогубств. *Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я*: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з медичного права / Упор. Сенюта Г.Я., Терешко Х.Я. Львів : ЛОБФ «Медицина і право», 2009. С. 232–234.
8. Сачук Б.П., Хасія М.В. Становлення четвертого покоління прав людини. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 601-604.
9. Триньова Я. Клонування людини – одна із сучасних кримінально-правових проблем. *Юридична Україна*. 2014. № 1. С. 72-79.

10. Шибаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 31. Т.1. С. 57-61.

11. Що таке 4 покоління прав людини? <https://reporter.zp.ua/sho-take-4-pokolinnya-prav-lyudini.html>

Власенко Інна Іванівна,
*аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ*

ПЕРЕГОВОРИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Спори, які виникають із сімейних правовідносин відносяться до складної категорії справ, оскільки завжди супроводжуються психологічною напруженістю, високим рівнем конфліктності та недоброзичливим ставленням учасників процесу один до одного.

Як зазначає М. Бугров, небезпідставні образи та постійні непорозуміння лише *підбурюють учасників до безапеляційного протистояння та бажання помсти за невиправдані надії щасливого сімейного життя, що практично унеможливує будь-які шанси на самостійне мирне врегулювання конфліктних питань* [1].

Статтею 7 Сімейного кодексу України передбачено право учасників сімейних відносин мають врегулювати їх за домовленістю або через звернення до суду [2].

Традиційним та найчастіше застосовуваним для вирішення сімейних спорів є судовий спосіб. Однак, розгляд такої категорії справ у суді забирає у сторін багато сил, часу та коштів.

І якщо в справах про розірвання шлюбу законодавство чітко визначає випадки коли для вирішення спору потрібно обов'язково звертатися до суду, то значну кількість сімейних спорів, які є похідними від розірвання шлюбу можливо вирішити шляхом застосування альтернативних позасудових форм, в тому числі і переговорів.

Нашим власним опитуванням, проведеним серед учасників сімейних спорів, які розглядаються судом, встановлено, що більшість не знає про можливість мирного вирішення в досудовий чи позасудовий спосіб (наприклад, шляхом укладення відповідних нотаріальних договорів (поділ майна подружжя; визначення місця проживання дитини; утримання дітей та сплати аліментів), а також про можливість вирішення цих питань шляхом переговорів чи у процесі медіації.

Впровадження альтернативних способів врегулювання спорів на шляху євроінтеграційних процесів в Україні набуває все більшої актуальності.